

2.1. Uutinen Kiira-myrskystä (12.) 18 p. / 18 p.

2.1. Analysoi Kiira-myrskyä käsittelevän uutisen (aineisto 2. A) kerrontaa ja rakennetta. Vastauksen sopiva pituus on noin 3 000 merkkiä. (18 p.)

Ylen uutislähetyksessä (Yle TV1, 13.8.2017) annetaan katsojalle objektiivisesti tietoa Kiira-myrskystä ja sen aiheuttamista seurauksista. Uutisen tavoitteena on antaa katsojalle mahdollisimman laaja kuva tapahtuneesta ja antaa katsojalle uutta informaatiota asiasta, kuten uutisen kuuluukin.

Uutinen aloitetaan kertomalla yleiskuva tapahtuneesta: "Illalla ja yöllä riehunut Kiira-ukkosmyrsky on irrottanut kattoja, kaatanut puita ja katkonut sähköjä." Uutinen alkaa siis perinteistä uutisen rakennetta noudattaen, aluksi kerrotaan tärkein asia, jolloin katsoja saa ymmärrystä asiasta. Yleiskuvan luotuaan uutistenlukija Heta-Leena Sierilä kertoo, että myrsky on vaikuttanut pääkaupunkiseudulla ja on matkalla kohti Kymenlaaksoa. Hän myös sanoo, että Etelä-Suomessa on yhä paljon ihmisiä vailla sähköä. Uutistenlukija siis vastaa lukuisiin uutiskysymyksiin heti uutisen alussa, kuten siihen missä myrsky on vaikuttanut ja minkälaisia seurauksia sillä on ollut. Kun uutistenlukija kertoo pääasiat lyhyesti ja ytimekkäästi sekä vastaa uutiskysymyksiin, niin katsoja saa paljon tietoa tapahtuneesta jo heti uutisen alussa.

Uutistenlukijan kerrottua yleistiedot myrskystä, sen vaikutuksia ihmisiin ja infrastruktuuriin aletaan tarkastelemaan analyttisemmin ja syvemmin. Toimittaja Elina Jämsen taustoittaa myrskyn vaikutuksia perusteellisesti ja kertoo myrskyn seurauksista: "Espoolaisessa kauppakeskuksessa alkoi tulvia ja Flow-festivaali Helsingissä keskeytettiin." Katsoja saa siis alun jälkeen yhä enemmän tietoa myrskyn vaikutuksista ja sen aiheuttamasta tuhosta. Samalla kun toimittaja kertoo myrskystä, niin uutisessa näytetään videota synkästä ja sateisesta Helsingistä. Videokuvan avulla katsojan aistit saadaan monipuolisemmin vastaanottamaan tietoa, ja sen käyttäminen uutisessa syventää katsojan saamaa informaatiota. Uutisessa näytetään videokuvaa lukuisista erilaisista tilanteista: kaatuneista puista, raivaustoimista ja salamoinnista. Videokuvassa vahvana osana on myös ääni.

Kun uutisessa näytetään videokuvaa myrskystä, niin samalla kuuluu, kuinka tuuli on todella kovaa. Lisäksi salamointia kuvattaessa katsoja kuulee ukkosen jylinää ja sateen ropinaa. Äänen mukaanottaminen videokuvaan ja videokuvan käyttö luovat uutisesta dramaattisemman kuin jos pelkästään uutistenlukija kertoisi asiasta. Kun katsojan aistit ovat monipuolisesti käytössä niin äänen kuin videonkin osalta, niin hän on vastaanottavaisempi uutisen antamalle informaatiolle ja saa autenttisemman kuvan myrskystä.

Merkittävänä rakenteena uutisessa on myös erilaisten ihmisten haastatteleminen. Uutisessa haastatellaan yhtä miestä ja yhtä naista sekä palomestaria. Haastattelujen käyttö on hyvin tärkeä kerronnan keino uutisessa, sillä niiden avulla katsoja saa tietoa siitä, miten myrsky on vaikuttanut tavallisiin ihmisiin. Kun uutisessa haastatellaan niin tavallisia ihmisiä kuin pelastustöihin erikoistunutta palomestaria, katsoja saa tietoa myrskystä erilaisista näkökulmista. Uutisessa kerrotaan, että viimeisenä haastatellun miehen pihalta ovat kaatuneet kaikki puut ja hän kuvaakin tuhoa näin: "Taisteluntanteereltahan tämä vaikuttaa." Erityisesti tämä haastattelu luo katsojalle konkreettisen kuvan myrskyn vaikutuksista tavallisten ihmisten elämiin.

Uutisen tavoitteena on siis saada katsojalle mahdollisimman paljon tietoa myrskystä lyhyessä ajassa. Uutisessa kuvaillaan myrskyn vaikutuksia objektiiviselta näkökannalta ja faktatiedon avulla selkeällä yleiskielellä. Uutisessa käytetään uutisen perusrakennetta, eli ensin tapahtuneesta kerrotaan perustiedot, minkä jälkeen kerrotaan myrskystä myös taustatietoa. Uutinen onnistuu tavoitteessaan hyvin, sillä katsoja saa sen avulla selkeän kuvan tapahtuneesta. Monipuolinen erilaisten rakenteiden,

kuten haastattelujen ja videokuvan, hyödyntäminen vahvistaa katsojan ymmärrystä ja tekee uutisesta erittäin informatiivisen.

Vastauksen pituus: 3 426 merkkiä

Kommentti / arvio

Arvosana: 18 p. / 18 p.

Ylioppilaskoe kevät 2022 Lukutaito – 2. Tekstilajien sekoittuminen (1.) 30 p. / 30 p.

Lukutaidon koe osa I, 2. Tekstilajien sekoittuminen (30 p.)

Tekstissä *Retki Soklin uhatuille ahoille* (aineisto 2.A) kirjoittaja yhdistelee useiden tekstilajien piirteitä. Erittele niitä ja arvioi yhdistelmän toimivuutta suhteessa tekstin tavoitteeseen ja kohderyhmään. Vastauksen sopiva pituus on noin 4 500 merkkiä.

Anna Baggen artikkelissa "Retki Soklin uhatuille ahoille" (Luonnonsuojelija-lehti, 4/2019) kirjoittaja kertoo osallistumisestaan Sompion luonnonystävien järjestämään retkeen samalla kertoen Soklin ahojen luontoa uhkaavasta kaivoshankkeesta.

Tekstin kohderyhmä on luonnonsuojelusta kiinnostuneet ihmiset sekä yleisesti luonnonystävät ja ihmiset, joilla on jonkinlaisia ekologisia arvoja. Tämän voi huomata julkaisukanavasta, joka on nimensä perusteella luonnonsuojeluun keskittyvä lehti. Kohderyhmän voi myös huomata siitä, mihin arvoihin teksti vetoaa ja mitkä ovat sen tavoitteet. Tekstissä positiivisessa valossa kuvataan alueen maisemaa sekä puhdasta luontoa. Kirjoittaja kertoo alueen biologisesta monimuotoisuudesta ja siitä, kuinka kaivoshanke tätä monimuotoisuutta pienentäisi: "Kaivoshankkeen myötä joen kirkas vesi ja lohikalat olisivat menneisyyttä." Tämän perusteella luonto ja sen suojeleminen ovat tärkeitä arvoja kirjoittajalle.

Tekstillä on useampia tavoitteita johtuen siitä, kuinka kirjoittaja yhdistelee useampia eri tekstilajeja. Tekstin suurin tavoite on saada lukija kirjoittajan puolelle, jolloin lukija ei kannattaisi alueen kaivoshanketta. Tämä toteutetaan kuvailemalla kaivoshankkeen haittoja kirjoittajan esittämälle puhtaalle ja kauniille luonnolle samalla kun kirjoittaja sijoittaa joitakin mielipiteitään tekstiin. Toinen tekstin tavoite on saada lukija arvostamaan luonnon ainutlaatuisuutta, joka saavutetaan kertomalla tarkemmin retken positiivisista asioista eli esimerkiksi maisemista. Kolmas tavoite on sivistää kiinnostuneita aiheesta. Pelkän sivistämisen lisäksi se tukee muita tavoitteita. Tekstissään kirjoittajayhdistelee etenkin reportaasin, tietotekstin sekä mielipidekirjoituksen piirteitä. Tekstilajien lisäksi teksti hyödyntää tekstityypeistä kertovaa, kantaa ottavaa ja kuvailevaa tyyppiä.

Selkein tekstissä näkyvä tekstilaji on reportaasi. Reportaasissa kirjoittaja henkilökohtaisesti perehtyy johonkin asiaan tai ongelmaan hyödyntäen omaa subjektiivista näkökulmaansa ja kokemustaan. Tämän

voi huomata jo leipätekstin ensimmäisessä virkkeessä, kun kirjoittaja toimii minäkertojana: "Lähestyessäni määränpäättä pitkin Korvatunturin kapeaa hiekkatietä kännykästä loppuu nettiyhteys ja auton radio lakkaa kohinan jälkeen kuulumasta." Kirjoittaja esittää olevansa jonkinlaisen matkan alussa, mikä luo lukijalle odotuksia. Tällainen tyyli luo henkilökohtaisuutta ja saa lukijan uppoutumaan tekstiin paremmin. Koska kohderyhmänä on luonnonystävät, lukija erittäin helposti samaistuu artikkelin näkökulmaan, jossa painotetaan myös luonnossa ajanviettoa. Tämä tukee artikkelin mielipiteitä esittäviä osioita, koska tällöin lukija todennäköisemmin hyväksyy nämä mielipiteetkin.

Henkilökohtaisemman kerronnan lisäksi reportaasin toinen pääpiirre on kuvien hyödyntäminen. Artikkelissa on viisi kuvaa, joista jokaisella on oma kuvateksti, jotka havainnollistavat tekstiä. Esimerkiksi toinen kuva näyttää, millaiselta kirjoittajan puhuma kristallinkirkas vesi näyttää. Luonnollisesti nämä kuvat kertovan rakenteen lisäksi tuovat lukijan lähemmäksi tapahtumia, minkä takia asiasta tulee hänelle henkilökohtaisempi. Artikkelin toisen kuvan kuvatekstissä näkyy myös mielipidekirjoitukselle tyypillinen piirre. Kirjoittaja kertoo veden olevan "vielä" juomakelpoista ja kirkasta. Tällöin hän luo lukijalle uhkakuvan siitä, että kaivoshanke voisi pilata vedenlaadun. Kohderyhmälle tämä on varmasti negatiivinen asia, joten näin kirjoittaja saa lukijoitaan enemmän ja enemmän puolelleen pienin sanavalinnoin. Viimeisenä oleva kuva arkeologisista kaivauksista ja siihen liittyvä tietoteksti tuo myös omaperäisen perustelun, miksi kaivoshanketta ei saisi toteuttaa. Alue on historiallisesti tärkeä.

Teksti hyödyntää paljon tietotekstin piirteitä. Siinä esimerkiksi uutismaisesti esitellään, mitä seurauksia kaivoshankkeesta on luonnolle. Selkeitä syy-seuraussuhteita onkin tekstissä paljon: "Kaivoshankkeen myötä joen kirkas vesi ja lohikalat olisivat menneisyyttä." Monet tekstin kohdat ovat tiiviitä faktaosioita: "Fosfaattikaivoksen niobimalmioissa on runsaasti uraania ja muita tytäraineita, jotka leviävät pölylaskeumana poronhoitoalueelle." Käytetyt faktat toimivat järkeen perustuvina argumentteina ja vetoavat etenkin niihin ihmisiin, jotka eivät ole alusta alkaen täysin kaivoshankkeen estämisen puolella ja jotka eivät ole täysin asiaa ymmärtäneet. Ilman näitä faktoja mielidetekstin kannalta tekstin argumentit perustuisivat enemmän tunteisiin vetoaviin argumentteihin, jotka eivät vakuuttaisi asiaan hieman varauksellisemmin suhtautuvia. Vaikka kohderyhmänä on luonnonystävät, kirjoittaja on hyvin ottanut huomioon sen, että kaikki eivät ole täysin hänen kannallaan.

Mielipidetekstin piirteet ovat normaalia huomaamattomampia, koska kirjoittaja ei esitä mielipiteitään aina kovin suorasti. Silti monet tekstin sanavalinnat ja rakenteet antavat yksiselitteisen kuvan kirjoittajan näkökannasta. Otsikossa oleva uhattu-sana luo jo lukijalle mahdollisia odotuksia mielipidetekstistä. Reportaasimainen tapa, jolla kirjoittaja kuvaa luontoa ja retkeä sisältää positiivisia sävyjä: "Vuodenaikaan nähden lämpimän päivän jälkeen retkikunnan naiset pulahtavat raikkaaseen Nuorttijokeen." Nämä voidaan nähdä tekstin mielipiteitä taustoittavina osioina, koska ne luovat jo itsessään kohderyhmälle omia mielipiteitä luonnon tärkeydestä. Monissa kohdissa kirjoittaja ei kerro suoraan omaa mielipidettään, vaikka sen voi päätellä aiemman tekstin perusteella. Kirjoittaja luottaa paljon siihen, että lukija lukee rivien välistä tekstiä: "Isoin osa ahoista jäisi Soklin kaivoksen sivukivikasojen alle."

Kirjoittaja esittää kaksi selkeämpää mielipidettä tekstissään, ja näistä ensimmäinen ilmaistaan enemmän mietteenä: "Mietin, että mikään rahamäärä ei voi korvata alueen puhtautta ja luontoarvoja." Kirjoittajan toinen selkeä mielipide on vasta tekstin lopussa: " – loitsin kaivoshankkeen takaisin maan aliseen. Näihin maisemiin haluan palata uudelleen." Mielipide toimii samalla epäsuorana toimintakehotuksena ja malliesimerkkinä lukijoille. Vaikka kirjoittaja kuvailee retkeä ja luontoa tunnepainotteisesti, hän tekstin aikana yrittää ylläpitää osittaista neutraalia raportioijan roolia. Faktat esitetään kommentoimatta enempää, ja kirjoittaja näkemyksillään yrittää tavallista epäsuoremmin ohjata lukijaa. Tämä tapa auttaa tekemään tekstistä luotettavamman, koska siinä on paljon faktoja ja vähän kärkeviä mielipiteitä. Kohderyhmän perusteella kirjoittajan ei tarvitse esittää suoria toimintaan vaativia käskyjä.

Kokonaisuudessaan teksti ottaa kohderyhmän hyvin huomioon. Kirjoittaja kertoo paljon Soklin ahoista sekä luontoretkestä. Argumentit alueen suojelemisesta vaihtelevat selkeistä faktoista kirjoittajan omiin näkemyksiin. Kirjoittaja ei esimerkiksi selitä tarpeettomasti, miksi joidenkin lajien häviäminen kaivostoiminnan takia on ongelma, koska hän voi olettaa lukijan ymmärtävän asian. Teksti onnistuu tavoitteissaan kertoa aiheesta. Se myös onnistuu tavoitteessa kuvata puhdas luonto positiivisesti. Lisäksi se tuo esille selkeästi uhan alueen luonnolle.

Vastauksen pituus: 6 301 merkkiä